

Kongen i statsråd
v/ Statsminister Erna Solberg
Postboks 8001 Dep.
0030 Oslo

Kopi til:
Klima- og miljødepartementet
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Oppfølgende brev vedrørende klage på vedtak – Gruvedrift i Engebøfjellet og utslippstillatelse for deponering av gruveavfall i Førdefjorden

Vi viser til Nordic Minings kommentar til vår klage på vedtak i Engebøsaka, datert 21. august 2015. Der hevder Nordic Mining at de forholdene vi klager på allerede har vært utredet eller belyst i utredningene og saksbehandlingen. Vi vil spesifisere at dette ikke er tilfelle.

For de fleste av klagepunktene er det nettopp manglende utredning vi klager på:

- Det er ikke gjennomført undersøkelser vedrørende påvirkning for sjøauren som lever i fjorden og ikke på vandrende laks. Det er mangelfulle undersøkelser vedrørende vandrende smolt.
- Konsekvensene av rystelser fra sprengning i Engebøfjellet for lakseyngel og følger av nanopartikler fra deponiet for laksen er ikke utredet.
- Det er ikke utredet påvirkningseffekt av industrielt framstilte nanopartikler på fisk og havlevende organismer, heller ikke nanopartikler av Tio₂ som er påvist å være skadelige for sjølevende organismer og heller ikke bidrag til samlet konsekvens for det marine livet i fjorden.
- Utslippstillatelse er gitt uten at det er avklart hvilke flotasjonskjemikalier som skal brukes, da Flotonor SM15 som er omsøkt brukt er oppgitt å være giftig for sjølevende organismer og ikke gitt utslippstillatelse for.
- Det er ikke gjennomført konsekvensutredning av den kraftige økningen av Magnafloc 155 fra 10 - 15 tonn/år til 60 tonn pr år som det er gitt løyve til. Denne økningen var først tatt inn i tilleggsutredningene levert oktober 2014 og har dermed heller ikke vært på høring og ikke underlagt lokal politisk behandling.

- Det er ikke gjennomført tilstrekkelige utredninger i hensikt å minimere massen, gjennom å bruke den og ved tilbakefylling av avgangsmassen.
- Konsekvensene av utslipp av tungmetaller og kjemikalier for mattrygghet er ikke tilstrekkelig utredet.
- Løyvet til gruvedrift og deponi er ikke vurdert i forhold til grunnlovas paragraf 112.
- Det er mangelfull utredning av hvorvidt tillatelsen er et brudd på internasjonale forpliktelser gjennom EUs vannrammedirektiv og Konvensjonen for Biologisk mangfold.

For disse punktene viser vi til den opprinnelige klagen vår for utfyllende informasjon og kilder¹.

I tillegg vil vi trekke frem noen tilleggspunkt der det også foreligger manglende utredninger.

1. Det er ikke utredet hvor store mengder ferskvann til utvinningsprosessen skal hentes fra

Nordic Mining trenger store mengder vann i utvinningsprosessen av titandioksid. Nordic Mining skriver selv i søknaden at «Det er estimert et behov for tilførsel av 3-400 m³/h med ferskvann til Engebø» Dette tilsvarer ca. 2 628 000 – 3 504 000 m³ i året. Den 13. mars 2013 ble selskapet pålagt av Klima- og Miljødepartementet å fremskaffe ytterligere informasjon om bruk og tilførsel av ferskvann, eventuelle behov for fysiske inngrep ved vannforsyning og konsekvenser for naturmangfold og vannmiljøtilstand.

I forbindelse med tilleggsundersøkelsene har Nordic Mining gjort en overordnet vurdering av Redalsvassdraget, Skorvenvassdraget og Svartdalsvannet som aktuelle vannkilder, men uten at konsekvensutredning vedrørende miljø er utført for noen av de tre vannkildene som befinner seg i hver sin kommune, og uten å lande på et forslag. I Redalselven er det påvist rødlistet elvemusling og en egen laksestamme. Osenvassdraget er laksevassdrag.

Da de godkjente reguleringsplanen la Kommunal- og moderniseringsdepartementet til grunn at spørsmål om regulering av vassdrag skal behandles av Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) etter vassdragsreguleringslova. På denne måten overlater de ansvaret til NVE og unngår å ta miljøkonsekvensene av vannuttak med i helhetsvurderingen. At tillatelse til gruvedrift og utslipp allerede er gitt gjennom reguleringsplan og utslippstillatelse legger også ekstra press på NVE til å godkjenne vannuttaket. Utredning og avgjørelse av sted for uttak av ferskvann burde vært gjort i forkant av reguleringsplanen slik at konsekvensene kunne blitt tatt med i vurderingen.

2. Det er mangelfulle utredninger av strømforholdene i fjorden

Havforskningsinstituttet fikk av Fiskeridirektoratet i oppdrag å vurdere rapportene, målingene og simuleringene knyttet til strømforhold i fjorden, som ble utarbeidet av NIVA og Sintef på oppdrag av Nordic Mining. De påpekte mange mangler ved det arbeidet som var blitt gjort². Blant annet peker de på at det nesten utelukkende blir presentert månedsmiddelverdier av strømhastigheten, som har mindre

¹ Natur og Ungdom, Naturvernforbundet og Vevring og Førdefjorden Miljøgruppe, KLAGE PÅ VEDTAK – GRUVEDRIFT I ENGEBØFJELLET OG UTSLIPPSTILLATELSE FOR DEPONERING AV GRUVEAVFALL I FØRDEFJORDEN

relevans for spredningsstrøm enn enkeltperioder med sterk strøm. De viser til at modellen som blir brukt underestimerer strømmen med 100 % og mer, tilsvarende 2,5 km per døgn. De poengterer også problemet med at det bare er dataene fra mars måned, den måneden med minst strøm, som har blitt brukt i spredningsmodelleringen. Dette kan bidra til en vesentlig undervurdering av spredningen.

Videre stiller de spørsmålsteget ved om partikkelstørrelse og synkehastighet som er estimert i NIVA Rapport nr 6624-2014 er overestimert i forhold til den reelle situasjonen ved utslipp i fjordvannet. Studiene av partikkelspredning blir gjort uten å korrigere for at de beregnede strømhastighetene kan være mer enn 100% underestimerte i forhold til de observerte strømhastighetene. Dette vil åpenbart føre til at den estimerte partikkelspredningen er for liten.

Vi vil spesielt påpeke at finfraksjonen av partiklene i tillegg ikke er inkludert i simuleringen og at Havforskningsinstituttet mener det er en minimumsspredning som her blir vist. HI konkluderer med at «Ilgjen virker det som om arbeidet har fokusert på å minimalisere spredningen framfor å finne den totale mulige variasjonen eller å vurdere en føre-var tilnærming.»

Basert på denne kraftige kritikken av undersøkelsene og modelleringene som har blitt gjort mener vi det er tydelig at kunnskapsgrunnlaget er for dårlig og at strømforholdene i fjorden burde vært utredet grundigere og med slike metoder at reell risiko for spredning av den svært store massen hadde framkommet.

Vi vil også vise til at den grenseverdi NIVA og DNV satte for når partikkelkonsentrasjon i vannet skader sjølevende organismer uten kommentar ble overstyrret av Miljødirektoratet. Slik Dr Philos Agnar Kvellestad har påpekt burde grenseverdien vært satt til 2-5mg/l og ikke 50mg/l. Dette gir oss grunn til å tvile også på øvrig kunnskapsgrunnlag.

3. Det er ikke gjort en reell samfunnsøkonomisk analyse, der også negative effekter på eksisterende næringer er tatt med.

I dokumentet «Samfunnsmessige konsekvenser av forslag om mineraluttak i Engebøfjellet i Naustdal kommune» blir det konkludert med at en utbygging vil ha «en stor positiv konsekvens for det lokale næringslivet»³. Det vises videre til 0-alternativet som en «middels negativ konsekvens» på bakgrunn av en forsiktig nedgang i folketall og dermed også næringsaktivitet. Det som ikke er nevnt med et ord i denne rapporten er de eksisterende næringene knyttet til Førdefjorden som kan bli skadelidende av en utbygging. 60 selskaper rundt Førdefjorden med en oppgitt omsetning på 17mrd årlig, har sendt skriv til regjeringen der de uttrykker bekymring for sine næringer viss det blir startet opp gruvedrift i Engebøfjellet med tilhørende dumping av avgangsmasser i Førdefjorden. Stabilt over mange år har Sogn og Fjordane hatt laveste arbeidsledighet i landet, herav ligger Naustdal kommune svært lavt. En reell samfunnsøkonomisk analyse må også ta med de negative effektene på eksisterende næringer.

² Havforskningsinstituttet, TILLEGGSSUNDERSØKELSER FOR ENGEBØPROSJEKTET, 27.10.2014

³ Martin Lund-Iversen, NIBR, Samfunnsmessige konsekvenser av forslag om mineraluttak i Engebøfjellet i Naustdal kommune

I en rapport utarbeida av Sintef omtaler de mulige positive ringvirkninger av tiltaket, bl.a. inkludert avledede arbeidsplasser totalt 500 nasjonalt⁴. Vi vil gjøre spesielt oppmerksom på at forfatterne av rapporten tar forbehold i sammendraget innledningsvis om at tiltaket har innvirkninger på andre forhold i et samfunnsmessig perspektiv som bør undersøkes, som miljømessige forhold og velferdsvirkninger av ulike slag, men som ligger utenfor deres mandat som de har fått av Sunnfjord næringsråd. Beregningene baserer seg på opplysninger fra Nordic Mining.

I sammendraget av rapporten står det at "Motiveringen for å beregne slike økonomiske ringvirkninger er først og fremst et ønske om å synliggjøre den samfunnsmessige verdiskaping som virksomheten genererer utover sin egen aktivitet. Den planlagte aktiviteten på Engebøfjellet vil imidlertid ha innvirkning på mange forhold, og i et samfunnsmessig perspektiv vil det også være behov for å se på andre typer av virkninger, f.eks. miljømessige virkninger eller velferdsvirkninger av ulike slag. Vårt oppdrag har imidlertid vært avgrenset til å klarlegge de regionale økonomiske virkningene av utbyggingen, og vi har derfor ikke sett på slike virkninger i tillegg. Utgangspunktet for analysen har vært informasjon og tallmateriale fra Nordic Mining vedrørende investering og drift av det planlagte mineralbruddet."

I innledningen i Sintef-rapporten skriver forfatterne at det forventes høy verdiskaping "grunnet gunstige priser på verdensmarkedet". Rapporten er datert 31.01.13. Siden 2012 har rutilprisene rast og er i motsetningen til den stigningen Nordic Mining har lagt inn redusert til 1/3 av nivået i 2012, ifølge NRK - oppslag⁵. Vi kan ikke se at det er ført dokumentasjon for at "samfunnsnyttene er større enn miljøulempene".

En reell samfunnsøkonomisk analyse er ikke gjort, heller ikke en næringsanalyse for området, da miljøkonsekvenser og opplysninger om konsekvenser for andre næringer ikke er inkludert i analysen. Det er summert mulige positive ringvirkninger og ikke gjort fratrukk for kostnader for andre næringer, for natur og samfunn.

4. Det er ikke tatt hensyn til lokal, erfaringsbasert kunnskap

Naturmangfoldsloven § 8 slår fast at «Myndighetene skal ... legge vekt på kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer gjennom bruk av og samspill med naturen ... og som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.⁶»

Mange av innbyggerne ved Førdefjorden har gjennom lang tids erfaring og bruk av fjorden opparbeida seg utstrakt kunnskap om fjordmiljøet, både om det biologiske livet tilknyttet fjorden, og de fysiske og

⁴ Arne Stokka, Heidi Bull-Berg, Ulf Johansen, Sintef Rapport, Økonomiske ringvirkninger av mineralbrudd i Engebøfjellet

⁵ <http://www.nrk.no/sognogfjordane/dramatisk-fall-i-rutilprisen-dei-siste-ara-1.12504420>

⁶ <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>

kjemiske forholdene i fjordsystemet, som f.eks strømningsforholdene. Det har i utredningsprosessen ikke blitt gjort noen form for innsamling eller vektlegging av slik kunnskap. Det står ingen steder i rapportene om hekkende havørn i området, niseflokkene og spekkhoggerne som i flokker boltrer seg i fjorden framfor Engebøfjellet. Veritas kunne ikke påvise gyteplasser for tosk der hvor folk i generasjoner har fisket på den i området ved Engebøfjellet, men Veritas fisket etter gytetorsk lenge etter at den har forlatt gyteplassene, jfr Havforskningsinstituttet sine bemerkninger.

5. Det foreligger mangelfulle opplysninger om hvor finknust avgangsmassen er

Vi ser referert til at 10% av avgangsmassen er finmasse og resten større steinmasse. Ifølge opplysninger fra Nordic Mining er hele avgangsmassen under 0.4 mm, halvparten av massen er under 0.1 mm og ca 2000 tonn hvert år er nanopartikler, dvs mindre enn 0.0001 mm. Det gjelder med andre ord et utslipp av 4 mill tonn steinstøv årlig, dette mener vi er underkommunisert som et meget viktig kunnskapsgrunnlag i saken.

6. Forekomst på Steinkrossen over Naustdal ikke tatt inn i saken

Nordic Mining fikk hand om leterett til rutilforekomstene på Engebøfjellet og fjellet Steinkrossen over Naustdal sentrum samtidig, begge har inngått i selskapets børsmeldte portefølge. Det er tildelt leiteretter både på Steinkrossen og et større område av Naustdal kommune i dag. NGU stipulerer forekomst på Steinkrossen til å kunne være på størrelse som den på Engebø.

Dersom alle tillatelser gis for gruvedrift i åpent dagbrudd på Engebø og med utslipp til Førdefjorden, og dersom slik gruvedrift mot formodning skulle vise seg teknisk og miljømessig mulig, samt økonomisk drivverdig innen de rammer som er gitt, vil det være sannsynlig med fremtidig aktivitet også på den andre forekomsten. Denne saken kan dermed bli av enda større dimensjoner enn det som nå er vurdert, noe som burde ha medført proporsjonalt grundigere konsekvensutredning og strengere miljøkrav.

At ikke et eventuelt uttak av forekomst i Steinkrossen er opplyst om og utredet i saken anser vi som brudd med intensjonen i forskrift om konsekvensutredning vedrørende kunnskapsgrunnlag for borgeres medvirkning og politikeres beslutninger, samt brudd med Naturmangfoldsloven §10 "En påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for".

7. Lite erfaring med utvinning av TiO₂ frå fast fjell

Det fins lite erfaring med utvinning av rutil frå eklogitt. I forekomster av eklogitt i Italia med større innhold av rutil enn i Engebøfjellet (dei store eklogittforekomstande i Piampaludo og Pian Paludo i Italia har henholdsvis 6 og 4,8% TiO₂), har man funnet utvinning teknologisk vanskelig og ikke lønnsomt. Vi mener Nordic Mining burde gjennomført vesentlig større forsøk med oppredning for å skaffe seg kunnskap som grunnlag for å søke om tillatelse til utvinning. Tillatelse burde ikke blitt gitt til storskala gruvedrift med store miljøkonsekvenser uten mer kunnskap om utvinningsprosessen.